

Samenvatting van Transitie UGent 14/11/2017

[Mobiliteit](#)

[Energie](#)

[Aankoop- en materiaalbeheer](#)

[Voeding](#)

[Groen](#)

[Onderzoek](#)

[Onderwijs](#)

MOBILITEIT

Uit memorandum 2012

In **2030** zijn alle buitenparkings van de UGent in de binnenstad verdwenen.

Een sterk collectief vervoer, de fiets, gebruiksvriendelijke autodeelsystemen, alternatieve vervoersmiddelen en parkings aan de rand van de stad zorgden immers voor een sterke daling van het aantal auto's.

In de plaats kwamen groenzones, picknickplekken, sportterreinen, fietsenstallingen, ...

Om naar dit toekomstbeeld te groeien, moeten volgende duurzaamheidsvoorwaarden gerespecteerd worden:

- De UGent profileert zich met een duurzaam mobiliteitsbeleid
- Mobiliteit speelt een sturende rol bij beleidsbeslissingen
- Het autogebruik is beperkt tot het strikt noodzakelijke
- Duurzame vervoersmiddelen zijn vlot en voldoende beschikbaar
- De duurzame weggebruiker is koning
- *Safety in numbers* (veiligheid wordt afgedwongen omdat we met velen zijn)

Aanpassingen nodig? Nieuwe klemtonen? Scherperstelling?

- Buitenparkings zijn verdwenen: vele buitenparkings in de binnenstad zijn nu al weg (Technicum, Universiteitstraat, Plateau), of gaan weg (Heymans, Rectoraat (is beslist)), of krijgen de komende jaren een opportuniteit om sterk te slinken (Muinkschelde, Coupure (bij verhuis naar INW), Rommelaere (bij verhuis van VIB-onderzoeksgroepen) => dus doelstelling ambitieuzer maken: algemene afbouw van parking en ook ondergrondse parking nieuwe invulling geven (bv. fietsenstalling)?
- 'gezondheid' en 'zuivere lucht' aanhalen als extra motivator / argument
- UGent stimuleert / subsidieert de auto niet
- In de speerpunten moet het ook gaan over studenten, vliegtuigreizen, multimodaliteit

In 2030 zijn de campussen van de UGent aantrekkelijke en gezonde werk-, studeer- en leefplekken. Een totale make-over van de UGent-parkings in de binnenstad creëerde immers heel wat ruimte voor groen, zithoeken, fietsenstallingen, ... en verbeterde de luchtkwaliteit.

Dit betekent:

- Duurzame mobiliteit stuurt beleidsbeslissingen.
- Duurzame vervoersmiddelen zijn vlot en voldoende beschikbaar en gemakkelijk te combineren.
- De duurzame weggebruiker is koning.
- De UGent stimuleert / subsidieert de auto niet.
- Vliegtuigreizen voor dienstverplaatsingen zijn beperkt tot het strikt noodzakelijke.

Niet genoeg gelinkt aan mobiliteit, het is eerder een speerpunt

Toekomstbeeld opbouwen met mobiliteitsbeelden:

- Tegen 2030 parkeren er geen auto's voor het woon-werkverkeer binnen de R40
- Vliegereizen zijn in 2030 beperkt tot ...

Systemeveranderingen

- Auto niet stimuleren, parkeerbeleid

Lock-ins

- Vrijheid van mensen wordt beknot.
- Nu nog investeren in parkinginfrastructuur

Uitbreiding van werkgroep

- Vakorganisaties
- Onderzoekers van Centrum voor Duurzame mobiliteit

Input voor de transitiepaden

- Constructieve houding naar Stad toe.
- Betere / meer zichtbare mobiliteitscampagne
- Projecten / communicatie rond luchtverontreiniging
- Projecten / communicatie rond gezondheid

Duurzame mobiliteit stuurt beleidsbeslissingen.

- Op Technologiepark: groei loskoppelen van mobiliteit; verdichten van een site kan ook goed zijn voor mobiliteit (groter draagvlak voor openbaar vervoer, toch fietsafstand van de stad)
- Het zou goed zijn om de UGent t.o.v. andere universiteiten te benchmarken.

Duurzame vervoersmiddelen zijn vlot en voldoende beschikbaar en gemakkelijk te combineren. De duurzame weggebruiker is koning.

- Km-vergoeding voor dienstverplaatsing met de eigen wagen ook aanbieden aan de fietsers, het niet belonen van de wagen zou eerder betekenen dat de eigen wagen niet langer een optie is voor dienstverplaatsingen
- Grotere flexibiliteit gevraagd in de wisseling tussen ov en fiets – vergoeding
- Fietssnelweg omgeving De Pintelaan
- Fietsas bijloke versterken

De UGent stimuleert / subsidieert de auto niet.

- Icoonprojecten rond afbouw parking: rectoraat, Dunant, Gontrode, Muinckelde
- Mobiliteitsbudget
- Parkeerbeleid
- Evolueren naar enkel nog deelwagens op onze parkings binnen de R40
- Enkel voor specifieke redenen is parkeren binnen de R40 nog toegestaan, niet langer voor ww-verkeer in 20xx – je kan in dat geval een parkeerplaats boeken
- We zouden alle parkeerplaatsen binnen de R40 in een pot kunnen steken en wie er wil parkeren moet vooraf boeken.

Vliegtuigreizen voor dienstverplaatsingen zijn beperkt tot het strikt noodzakelijke.

- Spanningsveld tussen verder internationaliseren en duurzaamheid welke van de twee is aan de UGent de leidraad voor het andere, wat is de visie daarop, welk budget is er?
- In Apollo bestemming en verplaatsingswijze dienstreis invoeren bij dienstreis (extra veld), daarmee krijgen we een overzicht over aantal km en vervoerswijze
- Werken met een CO2 budget per personeelslid, een CO2 plafond voor alle verplaatsingen?
- Ook voor Erasmus studenten (in- en uitgaande) werken met een CO2 budget
- Icoonproject: congres op afstand organiseren
- Voor sommige faculteiten is bij de aanwerving meer buitenlandse (ervaring/verplaatsingen) een troef
- Bij internationale verplaatsingen moet kwaliteit primeren op de kwantiteit: vb. doctoraatsverdediging – officiële verdediging laten bijwonen door internationale reviewers kan ook via skype, beter ruime vergoeding geven dan effectief laten overkomen en vliegtuig en hotel betalen
- Er moet aan de UGent een grotere bewustwording ontstaan over het feit dat duurzaam reizen belangrijk is.
- Raamcontract moet alternatieven voor vliegtuig stimuleren, icoontje voor dienstreizen moet 'koffertje' zijn ipv 'vliegtuigje'

Quotes om mee te nemen:

- Over luchtkwaliteit
- Universiteit Amsterdam:
2000 à 3000 EUR voor een parkeerplaats per jaar?
Ja, wij subsidiëren de auto niet.
Je straft de auto keihard af.
Nee, we subsidiëren die niet.
- ...

ENERGIE

Uit memorandum 2012

In 2050 zal het gebouwenpark van de UGent energieneutraal zijn. De gebouwen verbruiken geen energie meer, maar wekken ook energie op voor het gebruik van het gebouw, de productie en de afvalverwerking van de gebruikte bouwmaterialen en ter compensatie van het verbruik van de oude gebouwen en de monumenten. De gebouwen zijn aangename, gezonde en comfortabele werkplekken. Om naar dit toekomstbeeld te groeien, moeten volgende duurzaamheids-voorwaarden gerespecteerd worden:

- een globale duurzame benadering in het energiebeleid
- verregaande energie-efficiëntie
- slim samengebruik van middelen en ruimtes
- aangename, comfortabele werkomgeving
- zelfvoorzienende energieproductie

Aanpassingen nodig? Nieuwe klemtonen? Scherperstelling?

- Zelfvoorzienende energieproductie wordt in vraag gesteld, kunnen we ook als UGent niet investeren in andere energieprojecten buiten onze campussen?

Vanaf vandaag maakt de UGent werk van een klimaatvriendelijke betonstop en bouwt en renoveert ze rekening houdend met de Europese doelstelling om tegen 2050 nagenoeg geen fossiele brandstoffen meer te gebruiken. In 2030 plukt de UGent al volop de vruchten van deze duidelijke visie.

Dit betekent:

- De UGent heeft tegen 2030 40% minder CO₂-uitstoot, haalt 27% van de energievraag uit eigen groene energiebronnen en verbruikt 27% minder energie t.o.v. 1998.
- Versnelde afbouw en renovatie van het ruimte- en energie-inefficiënt gebouwenpatrimonium.
- Nieuwbouw en renovatie is bijna-energie neutraal.
- Verdichting en inbreiding i.p.v. inname van nieuwe open ruimte.
- Maximale eigen groene energieproductie.
- Slim samengebruik van toestellen en ruimtes.
- De UGent trekt mee aan de kar van andere koplopers.

- Waarom “nagenoeg” geen fossiele brandstoffen? Staat dat zo in de Europese richtlijn? Waarom is ons streefdoel voor 2050 niet “geen fossiele brandstoffen”?
- Maximale eigen groene energieproductie: beter “hernieuwbare” energieproductie.

Uitbreiding van werkgroep

- Onderzoeksconsortium UGent: EnerGentIC

Input voor de transitiepaden

Versnelde afbouw en renovatie van het ruimte- en energie-inefficiënt gebouwenpatrimonium.
 Nieuwbouw en renovatie is bijna-energie neutraal.
 Verdichting en inbreiding i.p.v. inname van nieuwe open ruimte.
 Slim samengebruik van ruimtes

- Uitwerken van een lange termijnvisie (plan) waar UGent naartoe wil met haar patrimonium. Een taskforce (DGFB-professoren-gebruiker-externen...) dient een aantal fundamentele beslissingen voor te bereiden: Inbreiden? Zo ja waar? Wat met oud patrimonium? Campussen verlaten? Een meer concrete vraag die nu moet uitgeklaard worden: Wat is UGent van plan met de vele gebouwen van de jaren 70? Lange termijnvisie van DSV i.v.m. de homes kan een goed voorbeeld zijn. Deze visie zal direct impact hebben op 2030 maar ook op lange termijn 2050. Een toekomstbeeld kan zijn: de verdichting van campus Sterre.
- Enkele denkpistes voor het visieplan voor UGent-patrimonium:
 - Er worden geen gebouwen meer gebouwd die op maat gemaakt worden voor de gebruikers. Alle gebouwen zijn multifunctioneel en kunnen door meerdere vakgroepen gedeeld gebruikt worden.
 - Nieuw patrimonium moet afgestemd worden op de toekomstige onderwijs- en onderzoeksvormen. Proffen moeten nu inschatten hoe de onderzoeksinfrastructuur er zal uit zien binnen 10-20 jaar. Sociologen helpen UGent en proffen om deze vraag te beantwoorden. Wat moet er gebeuren om het patrimonium naar deze noden aan te passen? Hoeveel oppervlakte en geld is daarvoor nodig?
 - Andere benadering: met het geld dat nu reeds voorzien is, hoeveel m² kunnen dan energieneutraal en volgens de toekomstige behoeften gerenoveerd en gebouwd worden?

Vandaaruit kan dan een stappenplan opgemaakt worden, waarin zowel praktisch als financieel (hoe wordt er meer geld vrijgemaakt?) aspecten aan bod komen.

Maximale eigen hernieuwbare energieproductie.

- Hoe en waar elektriciteit opwekken? Welke brandstof waar gebruiken? Hierbij moet meer samengewerkt worden met professoren die op deze domeinen expert zijn zoals EnerGentIC. Met eventueel “proefprojecten” in nieuwe gebouwen (of renovaties).
- Wat betekent hernieuwbare voor UGent: zon-wind-biomassa-afval? UGent moet ook mee-investeren in externe energieproductie (bv windpark op zee,...)

De UGent trekt mee aan de kar van andere koplopers.

- Icoonproject: studenten maken een ontwerp van een “energieneutraal labo”, waarbij alle energie van verwarming en koeling wordt gerecupereerd.

Slim samengebruik van toestellen en ruimtes.

- xxx

De UGent heeft tegen 2030 40% minder CO2-uitstoot, haalt 27% van de energievraag uit eigen groene energiebronnen en verbruikt 27% minder energie t.o.v. 1998.

- Als doelstelling opnemen in energiebeleidsplan 2.0

AANKOOP- EN MATERIAALBEHEER

Uit memorandum 2012

Het streefbeeld voor **2030**: de UGent koopt geen afval. Een doordenkertje, maar kort en krachtig verwoord waar we naartoe moeten: we kopen alleen wat we echt nodig hebben, wat we kopen is ecologisch en sociaal verantwoord en we vermijden zo (rest)afval.

Om naar dit toekomstbeeld te groeien, moeten volgende duurzaamheidsvoorwaarden gerespecteerd worden:

- Het vermijden: **de duurzaamste aankoop is geen aankoop**
- Het inzetten op recycling en hergebruik: **afvalreductie in de organisatie**
- **Het aankoopbeleid is ook ecologisch en sociaal** naast economisch.

Aanpassingen nodig? Nieuwe klemtonen? Scherperstelling?

1. Materialen, lokalen en kennis worden optimaal benut: **DELEN**
2. De hele levensloop van materialen wordt bekeken bij aankoop, i.e. bij aankoop reeds nadenken hoe we er binnen onze werking mee om zullen gaan en wat gebeurt er bij afvoer van het product: **CIRCULAIRE ECONOMIE**
3. Soms is leasen een betere oplossing: **SERVICES i.p.v. PRODUCTEN**

In 2030 versterkt de UGent de transitie naar een circulaire economie.

Dit betekent:

- De duurzaamste aankoop is geen aankoop: koop alleen wat je echt nodig hebt, benut materialen en ruimtes optimaal en deel met vakgroepen, faculteiten, de omgeving, ...
- Transitie van 'consument van grondstoffen' naar 'consument van diensten'.
- Van bij de aankoop een duidelijke keuze voor duurzaam materialen met doordacht design, die in de kringloop kunnen blijven.
- De totale levenscyclus is duurzaam, dus ook de levering, de verwerking, ...
- Selectieve inzameling van alles wat ecologisch zinnig is.
- UGent profileert zich als een kenniscentrum rond duurzame en circulaire materialen.

Systemeveranderingen

- Nood aan een kennisplatform.
- De duurzame optie moet de makkelijkste optie zijn.
- Openheid: geen angst voor samenwerken en experimenteren.
- Distributie moet worden aangepast.
- Nood aan durf om anders te denken.

Lock-ins

- INTERN organisatie van onze leveringen is een groot probleem.
- INTERN de vervuiler betaalt niet altijd.
- EXTERN De Vlaamse/Federale regelgeving zit soms in onze weg (GFT bv).
- EXTERN Grote leveranciers van gedrag doen veranderen is niet eenvoudig.

Uitbreiding van werkgroep

- De materiaalexperts: Kim Ragaert, Steven De Meester, Francesca Ostruzzi, ... Simon De Corte als go-in-between. LCA-, logistiek- en afvalexpertise mag er zeker ook altijd bij.
- DGFB (materialen, gebouwen, schoonmaak, ...), DICT (ICT-materiaal, platformen uitwerken)
- Stad Gent: potentieel, samenwerkingen, ...

Input voor de transitiepaden

Aan de voorgestelde actiepunten werd een legende toegevoegd:

I: impact op het milieu

M: moeilijkheid om in te voeren (weerstand)

L: logistieke moeite

K: kost

S: status

De duurzaamste aankoop is geen aankoop: koop alleen wat je echt nodig hebt.

2018-2019

- Onze **UGent-kringloopwinkel** wordt performanter. Hierdoor wordt geen enkel toestel dat nog bruikbaar is binnen UGent afgevoerd als afval.
 - *I:**; M:*; L:**; K:**; S: er wordt aan gewerkt, maar we zijn er nog niet.*
- Er komt een proefproject om het gratis **swappen van materialen** te decentraliseren, zodat de tussenstap van de fysieke kringloopwinkel niet langer nodig is. (er wordt o.a. aan een bonussysteem gedacht).
 - *I:**; M:*; L:**; K:**; S: dan moet er wel aan een degelijk IT-platform gedacht worden (ontwikkeling!). Toch maar peerby bekijken?*
- Er komt een jaarlijkse **tweedehandsmarkt** door en voor elke faculteit.

- *I:*; M:**; L:**; K:*; S: nieuw idee, valt zeker eens te testen. Maar wie coördineert?*
- UGent organiseert **gadget-arme events**, waarbij steeds (a) over de keuze (en graad van nuttigheid) is nagedacht, (b) er steeds keuze is om het gadget aan te nemen en (c) deze onverpakt toekomen en kwaliteitsvol werden geproduceerd. Daartoe wordt steeds op voorhand overlegt met de leverancier (incentives). Er wordt een overzicht voor het personeel voorzien van de duurzaamheidsgraad van bepaalde types gadgets.
 - *I:*; M:**(*); L:*; K:*; S: vooral met mentaliteit te maken.*
- **Events** aan UGent worden automatisch **gescreend** op het vlak van duurzaamheid. Daartoe wordt een duurzame eventgids ontwikkeld.
 - *I:**; M:**; L:**; K:*; S: eventgids in opmaak.*
- Het tentoonstellings- en **eventmateriaal** van UGent **wordt gescreend** en waar nodig aangevuld. Zo kan een medewerker alles vlot verkrijgen om een event duurzaam te organiseren.
 - *I:**; M:**; L:**; K:*; S: er wordt werk van gemaakt.*
- De UGent voert een **beker-remmend** beleid. Een wegwerpbecher komt met een kost, een herbruikbare beker met een winst. Ook leveranciers worden hierin gesensibiliseerd.
 - *I:**; M:***; L:**; K:*; S: moet in gang getrokken worden.*
- De UGent voert een **drankverpakking-remmend** beleid. Alle waterkoelers zijn op basis van kraantjeswater, de herbruikbare waterfles wordt gepromoot en er wordt geëxperimenteerd met verpakkingsloze frisdranken op basis van kraantjeswater en siropen. De invloed van de aanwezigheid van drankautomaten wordt wetenschappelijk geanalyseerd. Externen die drankverpakkingen binnen de muren van de UGent brengen dragen daar ook de verwijderkosten van.
 - *I:***; M:**; L:***; K:***; S: uitrol bezig.*

2019-2024-...

- Er worden geen **onderzoeks-budgeten** meer opgebruikt omdat ze opgebruikt moeten worden.
 - *I:*; M:****; L:**; K:*; S: harde noot om kraken*
 - Personeel krijgt **voor men iets koopt** een **overzicht** voorgeschoteld van wat op dat vlak nog beschikbaar is in de kringloopwinkel.
 - *I:*; M:*; L:**; K:*; S: technische haalbaarheid na te gaan.*
 - UGent organiseert **gadget-vrije events**. Er worden geen gadgets maar nuttige producten aan de deelnemers aangeboden.
 - *I:*; M:***; L:*; K:*; S: vooral met mentaliteit te maken.*
 - **Events** aan UGent worden **duurzaam** georganiseerd (en hou die heliumballonnen voor het verjaardagsfeestje van je dochter/zoon/x).
 - *I:***; M:***; L:*; K:**; S: laaghangend fruit zal wel lukken, maar dan...*
 - De UGent plooit zich terug op zijn basistaken en **bepert de verkoop van niet-duurzame drankverpakkingen** tot het minimum.
 - *I:***; M:****; L:**; K:**; S: moet er nog zand zijn*
- ⇒ Uitdaging: hoe het alles-moet-op-voor-31-december-issue antwoord bieden? (hoe groot is het probleem => cijfers)?
- ⇒ Uitdaging: hoe het 'gadgeteren' van events tegengaan?
- ⇒ Uitdaging: de performantie van de kringloopwinkel verhogen.

De duurzaamste aankoop is geen aankoop: benut materialen en ruimtes optimaal en deel met vakgroepen, faculteiten, de omgeving, ...

NOOT: deze vonden wij het belangrijkste omdat het degene is waar we 100% zelf de 'controle' over hebben als UGent, en omdat het een grote impact heeft.

2018-2019

- **Lokalen** zonder vaste bezetting worden **niet langer decentraal** beheerd. De huidige situatie wordt daartoe geïnventariseerd en de laag-bezette lokalen opgespoord.
 - I:***; M:***; L:***; K:**; S: oefening loopt.
- Er komt een **inventaris van de relevante onderzoekstoestellen** zodat andere UGent-onderzoekers op zoek kunnen naar de verantwoordelijke voor eventueel (samen)gebruik/uitleen/...
 - I:*(**); M:**; L:**; K:*; S: vraagt een inspanning van de labo's (moet ook onderhouden worden), niet zeker van impact, maar zeker een plus

2019-2024-...

- **Lokalen** behoren **niet langer automatisch tot een vakgroep** zodat verschuivingen van bezetting vlot kunnen opgevangen worden. Er wordt daarbij gekeken of een huursysteem van lokalen geen geschiktere tool is. Daartoe wordt een goede tool ontwikkeld.
 - I:****; M:****; L:***; K:*; S: Belangrijke stap, maar niet eenvoudig. Voorbereidend werk wordt momenteel uitgevoerd.
- **Onderzoeksgroepen** die logischerwijs bij elkaar horen worden **gegroepeerd** (bv. L3-labo's) zodat dure, hoogtechnologische apparatuur & kennis beter ontsloten wordt
 - I:***; M:****; L:****; K:****; S: Belangrijke stap, maar zeer ingrijpend en sowieso enkel mogelijk op lange termijn.

⇒ Uitdaging: hoe lokaalverdeling vlot laten verlopen?

Transitie van 'consument van grondstoffen' naar 'consument van diensten'.

2018-2019

- UGent speurt de markt af naar **opportuniteiten**, leert bij en pioniert.
 - I:*; M:*; L:*; K:*; S: logische stap, reeds in zijn kinderschoenen
- UGent start een **proefproject op rond consumptie van diensten**.
 - I:*; M:*; L:*; K:*; S: logische stap. Thesistudent aangenomen.
- Wanneer UGent taken uitbesteedt aan **externen**, dan gebeurt dit – ook in de toekomst – aan **dezelfde voorwaarden** als in de geldende situatie.
 - I:***; M:****; L:**; K:****; S: veel weerstand, want dit verkleint het kostenbesparings-effect.

2019-2024-....

- UGent vervangt waar nuttig de consumptie van grondstoffen door **consumptie van diensten**.
 - I:***; M:**; L:****; K:**; S: nog veel maatschappelijke onzekerheid rond dit punt.
- ⇒ Uitdaging: onze onderzoekers moeten hier mee aan de slag!
- ⇒ Uitdaging: ligt er een mogelijkheid in een nieuw gebouw om eens all-in te gaan? Technicum, Homes, ... ?

Van bij de aankoop een duidelijke keuze voor duurzaam materialen met doordacht design, die in de kringloop kunnen blijven.

2018-2019

- UGent **onderzoekt het potentieel** binnen UGent. Wat is duurzaam? Welke keuze moet gemaakt worden? Wat is er reeds beschikbaar? Wat is de terugverdientijd?
 - I:**; M:**; L:**; K:*; S: deze oefening staat sowieso gepland (o.a. thesis)
- UGent maakt werk van een zeer **degelijk verplicht raamcontract rond meubilair** (na consultatie gebruikers), waarbij de noden van de gebruiker (mooi & goedkoop) worden verzoend met deze van

het beleid (duurzaam, goedkoop, relatief uniform) zodat de IKEA'nisering van onze gebouwen een halt wordt toegeroepen.

- I:****; M:***; L:***; K:***; S: *noodzakelijke actie*
- UGent kiest voor **C2C-materialen en -producten** wat betreft *consumables*.
 - I:***; M:****; L:***; K:***; S: *zeer noodzakelijk, maar met aardig prijskaartje.*
- UGent maakt werk van **duurzaam textiel**.
 - I:**; M:**; L:**; K:**; S: *wordt reeds onderzocht*
- **UGent-onderzoekers maken zelf werk van de ontwikkeling** van circulair bureaumateriaal, ICT-materiaal en bouw materiaal.
 - I:**; M:**; L:**; K:*; S: *prospectie voor goed proefproject bezig.*
- UGent springt mee op de boot van **circulaire aankopen** en start een proefproject.
 - I:**; M:**; L:**; K:*; S: *prospectie voor goed proefproject bezig.*

2019-2024-...

- UGent kiest voor **C2C-materialen en –producten wat betreft bureaumateriaal**.
 - I:****; M:****; L:***; K:****; S: *zeer noodzakelijk, maar met aardig prijskaartje*
- **Alle aangekochte producten zijn goede producten**, i.e. (a) ze bevatten geen toxische stoffen voor milieu en mens, (b) ze zijn 99% recycleerbaar, (c) ze zijn gemaakt uit 99% recyclables, (d) ze zijn modulair, zodat bij gebreken niet het gehele object moet vervangen worden.

=> Uitdaging: opportuniteiten snel opsporen en koe bij de horens pakken.

De totale levenscyclus is duurzaam, dus ook de levering, de verwerking, ...

2018-2019

- Er wordt werk gemaakt van een **duurzame levering** (zie tafel mobiliteit).
 - I:**; M:*; L:***; K:*; S: *studie in UGent-context loopt.*
- Bij elk raamcontract wordt gestipuleerd dat **enkel noodzakelijke (en zo duurzaam mogelijke) verpakkingen** dient te worden gebruikt.
 - I:**; M:*; L:***; K:**; S: *nu reeds aandacht voor, maar kan meer gefocust worden.*
- Er wordt **geografisch gegroepeerd aangekocht**. Raamcontracten voor bv. broodjes worden niet meer voor geheel UGent uitgeschreven, maar per logische en efficiënte locatie.
 - I:***; M:**; L:***; K:*; S: *een belangrijke!*
- Er wordt in samenspraak met de verwerker gegaan voor een **zo duurzaam mogelijke verwerking**.
 - I:*; M:*; L:*; K:*; S: *nog wat meer opzoekwerk nodig, maar lijkt relatief goed gecoverd.*
- UGent koopt enkel materialen aan die op duurzame wijze zijn geproduceerd, met aandacht voor **productie-omstandigheden**. Deze zijn minstens gekend.
 - I:*; M:**; L:**; K:**; S: *eenvoudig gezegd, maar hoe dat te doen...*

2019-2024-...

- Zowel de **levering als verwerking** is – rekening houdende met voortschrijdend inzicht en technologie **zo duurzaam** mogelijk.
- UGent koopt enkel materialen aan die op duurzame wijze zijn geproduceerd, met aandacht voor productie-omstandigheden. Deze voldoen aan basisvoorwaarden.

Selectieve inzameling van alles wat ecologisch zinnig is.

2018-2019

- Efficiënte, uniforme en alomvattende **selectieve inzameling van PMD, papier en GFT** in personeels- en studentenomgevingen.
 - I:**; M:*; L:***; K:**; S: *opstart volop bezig, recurrente kost is grootste zorg*

- Afvoer van **keukenafval** voor productie van energie of compost.
 - I:*; M: **; L: ; K:*; S: *eigenlijk wettelijke verplichting, nog nooit doorgedruwd om af te dwingen, i.e. pick your battles*
- De UGent maakt werk van een **bekervrije omgeving**.
 - I:**; M:***; L: **; K:*; S: *werk aan de winkel!*
- Opstart **inzameling 'trage stromen'** op de campussen
 - I:*; M:*; L: **; K:*; S: *prototype gemaakt, maar momenteel geen mensen die kunnen uitwerken + budget nodig van DGFB*
- Selectieve inzameling van **recycleerbare materialen in labo-omgevingen**.
 - I:*; M:**; L: **; K: *; S: *uitrol bezig rond harde plastics en plastic folies op onderzoekscampussen.*

2019-2024-...

- **Selectieve inzameling van al wat ecologisch zinnig is** op een zo efficiënt mogelijke wijze.

UGent profileert zich als een kenniscentrum rond duurzame en circulaire materialen.

2018-2019

- UGent vormt een **interne onderzoekscluster** om dit gezamenlijk aan te pakken.
- Dit thema is ideaal om er **Living Labs**-gewijs mee aan de slag te gaan. ATP en AAP bekijken samen waar er opportuniteiten zijn.

Verdere bedenkingen:

- Dit thema is het ideale thema om ATP en AAP samen te brengen; Het zal ook noodzakelijk zijn om resultaten te boeken.
- Zoals uit alle Vlaamse overlegmomenten en infodagen blijkt kijkt men zeer sterk naar universiteiten om kennis aan te reiken. Het is onze taak om die opportuniteiten (in beide richtingen) op te sporen. Wie kan er bv. nu reeds rond het circulair gebeuren aangesproken worden met vragen van buitenaf?
- Er is veel mogelijk, maar dan moeten mensen het zich wel aantrekken.
- Prijs bleek in de gesprekken vaak de grootste struikelblok. Heel wat van de aangereikte oplossingen brengen immers een financieel kortetermijnkostenplaatje met zich mee.
- Een interessante term, i.e. de wet van de vertragende voorsprong...

VOEDING

Uit memorandum 2012

In **2030** serveert de UGent duurzaam voedsel dat lekker en betaalbaar is. Duurzaam voedsel betekent dat de productie de druk op het milieu tot een minimum beperkt en aandacht heeft voor de sociale situatie van landbouwers bij ons en in het Zuiden.

Om naar dit toekomstbeeld te groeien, moeten volgende duurzaamheids-voorwaarden gerespecteerd worden:

- het verminderen van de niet-duurzame vlees- en visconsumptie
- het gebruik van seizoensgroenten en -fruit
- het werken met lokale producten
- het gebruik van duurzaam geproduceerde producten (o.m. bio)
- het invoeren van fairtrade-producten

- het verminderen van afval

Aanpassingen nodig? Nieuwe klemtonen? Scherperstelling?

- Toevoeging aan globale doelstelling: 'Om deze doelstelling te bereiken schakelt UGent terug over op een eigen keuken waarin de principes van korte keten - biologische producten - seizoensgroenten worden toegepast en waardoor UGent ook beter haar voorbeeldfunctie kan waarmaken": is een middel, geen doel.
- Tegen 2030 (2050) eet X (Y) % van de universitaire gemeenschap duurzaam (nog in te vullen).
- Er wordt een concrete doelstelling op vlak van beperking voedselverlies vooropgesteld (nog te bepalen).
- Tegen 2050 wordt er nog 1 x per week vlees of vis geserveerd.
- Alle drankautomaten worden verwijderd.

In 2030 serveert de UGent lekkere, gezonde en duurzame voeding, met een beperkt aanbod vlees en vis en zoveel mogelijk lokale, ecologische en eerlijke producten.

Dit betekent:

- Meer veggie dan vlees en vis op het menu.
- Geen rood vlees en carnivore vissoorten.
- Lokaal, ecologisch, seizoensgebonden en fair.
- Minimale voedselverspilling.
- Geen verleiding tot ongezonde en niet-duurzame consumptie (drankautomaten, take-away snacks, ...) in UGent-gebouwen.

Systeemveranderingen

- Andere programmatie: meer plantaardig
- Terug naar eigen keuken

Lock-ins

- Regenatiekeuken

Uitbreiding van werkgroep

- Stefaan de Henauw

Input voor de transitiepaden

- Opbouw van studentennetwerk rond duurzame voeding om te tonen dat er best een groot draagvlak is voor duurzame voeding. Kan ook ruimer: een enthousiast multidisciplinair team (met pioniers uit verschillende faculteiten?). Een van de eerste dingen dat dient te gebeuren: inventariseren wat er allemaal al bestaat. Stad Gent, LEF-keuken, EVA, Foodsavers, BondBeterLeefmilieu, proffen, onderzoekers, thesisstudenten, good practice in buitenland, good practice artevelde hs,..
- UGent werkt sinds enkele jaren met regeneratiekeuken ("efficiëntie", privatisering). Binnenkort zal Sint-Jansvest sluiten en dat laat ons dromen over een pilootproject: Sint-Jansvest 2.0
- Er wordt meer geëxperimenteerd met nieuw voedsel (insecten - in vitro) en dit wordt ook gepromoot.

Meer veggie dan vlees en vis op het menu.

- Nieuwe programmatie. Uitbreiding van donderdag veggiedag!

Geen rood vlees en carnivore vissoorten.

- Spaghetti 'bolognese' enkel nog vegetarisch (zeker geen tussenstap met kippengehakt)
- Geen rundsvlees meer en carnivore vissoorten
- Subsidiesysteem aanpassen aan voedingsdriehoek en eigen duurzaamheidsanalyse: geen subsidies meer voor steak!

Lokaal, ecologisch, seizoensgebonden en fair.

- Verduurzaming van de bestekken: wat kan van extra duurzaamheidscriteria opgenomen worden, wat ontbreekt nog (zal blijken na februari)

Minimale voedselverspilling.

- Er wordt gebruik gemaakt van de Gentse restorestjes zodat overschotten kunnen meegenomen worden bijv. in studentenrestaurants.
- Zicht krijgen op hoeveel, waar en waarom voedsel verspild wordt in onze resto's

Geen verleiding tot ongezonde en niet-duurzame consumptie (drankautomaten, take-away snacks, ...) in UGent-gebouwen.

- Alle drankautomaten worden verwijderd. In de plaats ecozycorners, experimenteren met lokale ondernemers die tijdens de pauze hun fairtrade havermoutkoekjes komen verkopen, gezonde automaten?

GROENBEHEER

Uit memorandum 2012

In 2025 worden alle terreinen van de UGent duurzaam en ecologisch beheerd.

Om dit te bereiken moet de visie het harmonisch park- en groenbeheer gevolgd worden en maximaal ingezet worden op volgende principes:

- Er is een grote diversiteit qua aanplanting.
- Maximaal gebruik van soorten die de grootste meerwaarde op vlak van biodiversiteit stimuleren.
- Maximaal gebruik van inheemse (autochtone) planten, geen invasieve exoten.
- Deskundige aanplant van bomen, zodat ze lang kunnen standhouden.
- Waar mogelijk worden waterpartijen voorzien.
- Er wordt rekening gehouden met natuurlijke processen bij de aanleg (juiste plant op de juiste plaats) en met goed beheer, waarbij ruimte wordt gegeven aan planten, dieren en ecosystemen.
- Het beheer is op maat van de eigenheid van het terrein (cf. Aelmoeseneiebos, Plantentuin,...).
- Het aanplanten gebeurt in functie van het voorkomen van geluidshinder, het afschermen van visuele hinder en het maximaal vervullen van ecosysteemdiensten.
- Diverse functies kunnen gecombineerd worden (bv. vruchtproductie, esthetische aspecten ...).
- Cultuurhistorische elementen worden behouden.
- Er wordt duurzame wegverharding gebruikt.

- De wegverharding wordt doelmatig gebruikt. Bestaande verharde oppervlaktes worden eventueel onthard, waar ze niet meer nuttig zijn.

De groene omgeving wordt toegankelijk aangelegd zodat zoveel mogelijk mensen ervan kunnen genieten (picknicktafels, banken,...).

Aanpassingen nodig? Nieuwe klemtonen? Scherperstelling?

- “De klimaatveranderingen zetten ons fors aan het werk: versteende plekken moeten klimaatbestendig inrichten, saaie plekken kunnen we groener of blauwer maken.”
- <http://groenvisieamersfoort.nl/wordpress/wp-content/uploads/2015/01/Groenvisie-Amersfoort-conceptversie-16-mei-2016.pdf>: Groene waarde – samenwerkende stad (zelfbeheer – mede-eigenaarschap – sociale cohesie), biodivers – recreatief – eetbaar – klimaatbestendig – boomrijk
- UGent heeft klimaatbestendige campussen door meer groen te creëren op plekken waar nu nog steen ligt, meer groene daken en meer groene gevels, meer schaduwbomen en meer water. Want al dat groen houdt minder warmte vast, zorgt voor meer waterberging en verkleint tegelijk de kans op droogteschade. Stromend water draagt bij aan afkoeling.

In 2030 zijn de UGent-campussen klimaatbestendig ingericht, met meer groen op plekken waar nu nog steen ligt, meer groene daken en groene gevels, meer bomen en meer water. De groene buitenruimtes zorgen voor aantrekkelijke campussen, creëren een grotere biodiversiteit en verhogen de sociale cohesie.

Dit betekent concreet:

- Groen is waardevol voor de UGent en wordt ecologisch beheerd, behouden en uitgebreid.
- Versteende plekken worden creatieve, groene verpozings- of buitenvergaderplekken.
- Groen is een bindmiddel: mede-eigenaarschap, samen tuinieren, samen plukken, samen verpozen, ...

Input voor de transitiepaden

Groen is waardevol voor de UGent en wordt ecologisch beheerd, behouden en uitgebreid.

- # m² groen nu moet behouden blijven of gecompenseerd worden op eigen terrein (door bv. uitbraak van andere verharde oppervlakte).
- Zones met waardevol groen afbakenen (ruimer dan RUP groen) waar sowieso afgebleven wordt.

Versteende plekken worden creatieve, groene verpozings- of buitenvergaderplekken.

- Parking Muinschelde
- Parking Dunant
- Parking Gontrode
- Parkings campus Sterre (zie masterplan)
- Gevels gebouwen Diergeneeskunde
- Gevel GUSB
- Gevel Universiteitsstraat

Groen is een bindmiddel: mede-eigenaarschap, samen tuinieren, samen plukken, samen verpozen, ...

- Koppelen aan psychosociaal welzijnsbeleid: nood aan informele ontmoetingsplekjes (dus ook buitenruimtes)

- Educatie over groen, groene mindset, infobordjes
- Eetbaar groen
- zelfbeheer – mede-eigenaarschap – sociale cohesie: mensen mee laten werken aan het groenontwerp, mee laten planten, mee laten begieten, onderhouden, ...
- Aantrekkelijke groene campussen

ONDERZOEK

Uit memorandum 2012

In **2020** focust de Universiteit Gent op kwaliteitsvol onderzoek dat bijdraagt aan een sociaalecologische duurzame toekomst.

Hiermee maken we meteen duidelijk hoe we het concept 'duurzaamheidsonderzoek' invullen, namelijk als academisch gewaardeerd onderzoek dat aandacht heeft voor uitdagingen inzake een toekomst die sociaal en ecologisch duurzaam is. De werkgroep ziet hier vier grote, deels verweven strategische lijnen waarop kan worden ingezet:

- een toename van maatschappelijk relevant onderzoek;
- meer ondersteuning voor multidisciplinair onderzoek;
- het uitvoeren van onderzoek op 'duurzame' wijze;
- een sterkere koppeling tussen duurzaamheidsonderzoek en onderwijs.

Aanpassingen nodig? Nieuwe klemtonen? Scherperstelling?

Algemene visie en speerpunten:

- Tijdshorizon verschuift van 2020 naar **2030**;
- Eén strategische lijn wordt aangevuld: "meer ondersteuning voor multidisciplinair **en transdisciplinair** onderzoek;
- Enkele strategische lijnen worden toegevoegd: "**expliciete inzet op enkele belangrijke actuele complexe duurzaamheidskwesties**" + "**een evenwaardige behandeling van maatschappelijke impact ten opzichte van wetenschappelijke en economische impact**" + "**vrije toegang tot onderzoeksdata en publicaties (open science)**"

In 2030 focust de Universiteit Gent op kwaliteitsvol onderzoek dat bijdraagt aan een toekomst die sociaal rechtvaardig én ecologisch duurzaam is.

Dit betekent:

- een expliciete en zichtbare inzet op enkele belangrijke actuele complexe duurzaamheidskwesties;
- meer ondersteuning voor multi- en transdisciplinair onderzoek inzake duurzaamheidsuitdagingen;
- een evenwaardige behandeling van maatschappelijke impact ten opzichte van wetenschappelijke en economische impact;
- vrije toegang tot onderzoeksdata en publicaties ('*open science*');
- een sterkere koppeling tussen duurzaamheidsonderzoek en onderwijs;
- het uitvoeren van onderzoek op 'duurzame' wijze.

Lock-ins

- **Academische vrijheid** wordt al te vaak als een mantra gebruikt om **maatschappelijke verantwoordelijkheid** tussen haakjes te plaatsen. Academische vrijheid kan – sommigen zeggen zelfs: moet – gepaard gaan met het opnemen van een academische verantwoordelijkheid. Dat betekent geenszins dat subsidiegevers steeds de regie moeten bewaren en de vorm en inhoud van het academisch onderzoek sterk bepalen, maar wel dat op kritische en wetenschappelijke wijze sterker een verantwoordelijkheid wordt opgenomen ten aanzien van maatschappelijke uitdagingen, zoals bv. een sociaal rechtvaardige en ecologisch duurzame samenleving.
- **Kennis wordt meer en meer gezien als een middel om de concurrentiepositie te behouden en te verstevigen.** Zeker op nationaal en Europees niveau wordt kennis vaak ingezet in functie van economische groei op zich. Een universiteit moet zich niet simpelweg conformeren aan de noden van een kenniseconomie die louter groei nastreeft. Dat laatste is immers niet zelden nefast voor onze planeet en sociale rechtvaardigheid. Onder meer daarom is academische vrijheid essentieel.
- De academische wereld is besmet door een sterk opkomend ‘**managerialism**’ dat zijn doel voorbijschiet. Het idee leeft dat alles best meetbaar en kwantificeerbaar wordt gemaakt zodat uiterst efficiënt en gericht kan worden gewerkt. Ook het sterk inzetten op allerhande registratie- en inventarisatie-oefeningen om onderwijs- en onderzoekskwesties aan te pakken, past hier deels onder. We moeten dan ook grondig nadenken of het wel een goed idee is om duurzaamheidsonderzoek te stimuleren door bv. al het bestaande onderzoek nauwgezet op te lijsten (bv. op basis van de SDG’s) of door bij BOF-projectaanvragen een veld te voorzien waarbinnen men de link met duurzaamheid moet motiveren.
- Publicaties worden doel op zich en alsmaar belangrijker t.o.v. het onderzoek zelf. De **A1-religie regeert**. Sinds enkele decennia evolueren onze academici al te sterk van autonome ‘freischwebende’ intelligentsia (of laat ons dat ook maar met een korrel zout nemen) richting gestresseerde publiceermachines die onder het toezicht van managers tal van quota moeten halen (zie boven). Wat dan net onderzocht wordt is van minder belang, maar wel dat dit op zgn. excellente wijze gebeurt, t.t.z. dat er veel wordt gepubliceerd in internationale ‘peer reviewed’ tijdschriften (doorgaans in handen van private bedrijven). Het aantal A1-publicaties wordt gebruikt in tal van evaluaties, gaande van individuele bevorderingen over een facultaire verdeelsleutel tot internationale ‘rankings’ van universiteiten.
- Als wordt ingezet op duurzaamheidskwesties overheerst een **zuivere technologische benadering** (ten opzicht van een socio-technisch of multidisciplinair perspectief). Europa en haar onderzoeksfondsen zetten sterk in op hoogtechnologische en ecotechnologische innovatie, ook om het hoofd te bieden aan duurzaamheidsuitdagingen zoals klimaatverandering, milieuvervuiling en grondstoffenschaarste. Aandacht voor onderzoek naar andere consumptiepatronen, co-creatieve governance-structuren, rechtvaardige regelgeving of duurzame economische modellen zijn geen prioriteit. Zo voorziet het Europese Horizon2020-programma nog geen 2% van haar middelen aan onderzoek in de humane en sociale wetenschappen (Deblonde, 2014). Nochtans tonen empirische gegevens meer en meer aan dat zuivere technologische oplossingen weinig effect genereren op bv. het totale energieverbruik of op de uitstoot van schadelijke emissies. Dit is doorgaans te wijten aan het bekende ‘rebound effect’ (zie ook Jevon’s Paradox).
- Net zoals in vele andere universiteiten, belemmert een **sterke ‘faculteitslogica’** meer structurele ondersteuning voor een multi- en interdisciplinaire samenwerking, bv. rond duurzaamheidskwesties. Het kan echter niet de bedoeling zijn om duurzaamheidsonderzoek te parkeren bij enkele kleine onderzoeksgroepen die dan als niche fungeren parallel aan andere (meer onduurzame) structuren en culturen. De komende aanstelling van 21 BOF-ZAP’ers tonen alvast het goede voorbeeld (i.c. focus op interfacultaire dossiers, en eveneens op actuele maatschappelijke vraagstukken).

Uitbreiding van werkgroep

- Jonge academie

Input voor de transitiepaden

- **Complementariteit van verschillende benaderingen erkennen en versterken.** De huidige dominante manier van werken heeft tal van voordelen die moeten worden gekoesterd (bv. doorgedreven specialisatie, excellentie nastreven, vermarkting, publicatieflow, etc.) en mag dan ook in geen geval verdwijnen. Wel is het raadzaam ook de keerzijde van de medaille telkens kritisch in rekening te brengen en meer aandacht te schenken aan alternatieve benaderingen en strategische lijnen (zie boven).
- Nadenken of een **versterking van structurele of basisfinanciering voor onderzoeksgroepen** (bv. via BOF) bijdraagt tot het versterken van (ook fundamenteel) duurzaamheidsonderzoek aan UGent. Meehollen in de 'proposal race' met lage slaagpercentages zorgt immers vaak voor klassieke projectvoorstellen die maatschappelijke relevantie en interdisciplinariteit grotendeels negeren. Vertrouwen geven zorgt daarenboven voor minder druk (en niet zelden voor betere resultaten).
- Net zoals ETH Zurich, University College London, Yale, Utrecht,... kan het zinvol zijn om expliciet een viertal **speerpunten op vlak van onderzoek** naar voor te schuiven. Enkele van deze speerpunten hebben dan het streven naar duurzaamheid als centrale drijfveer. Welke?
- **Incentives** voorzien voor duurzaamheidsonderzoek (bv. financieren van voortraject grote projectvoorstellen). Mogelijks via middelen vanuit de fondsenwerving?
- Meer ondersteuning voor **multidisciplinair onderzoek** inzake duurzaamheidsuitdagingen, waarbij in het bijzonder bruggen worden gebouwd tussen exacte en humane wetenschappen. Ideeën halen bij 'collective sensemaking' (bv. Aalto university)?
- Ondersteunen en stimuleren van experimenten met een **transdisciplinaire setting**, waarbij ook kennis van niet-academische actoren ten volle wordt aangewend bij zowel het definiëren en kaderen van het probleem als bij het formuleren van oplossingen. Een voorbeeld is hier de recente Gentse **Stadsacademie**, zeker omdat ook nog eens een koppeling wordt gemaakt met innovatief UGent-onderwijs. In dit 'collaboratorium' delen studenten, professoren, beleidsmakers, bedrijven en middenveldorganisaties kennis over grote Gentse sociale en ecologische uitdagingen. Dit vertaalt zich in gedeelde opgaves voor bachelorpapers, masterproeven, groepswerken, stages, en een actieve zoektocht naar experimenteerzones en proeftuinen.
- Ook de eigen **UGent-campus kan als living lab** dienen. Hoe UGent-expertise (binnen allerlei onderzoeksgroepen) koppelen aan dossiers en vraagstukken van de centrale administratie (bv. inzake gebouwen, mobiliteit, onderwijs, voeding,...)?
- Kennis mag niet verstopt blijven achter dure abonnementen op wetenschappelijke tijdschriften, maar data en publicaties moeten net gratis zijn. Experimenteren met '**open science**' vanuit de filosofie 'open as possible, closed as necessary'. Hoe? UGent komt immers negatief in beeld bij de doorlichting op vlak van '**the commons**' in Gent. Michel Bauwens stelde (i.o.v. burgemeester Termont) vast dat onze universiteit niet staat te springen om kennis zomaar te delen (belang van octrooien en patenten). Nadenken hoe ideeën zoals Timelab of andere 'Open innovation spaces' te versterken, in het bijzonder als deze zich richten op Gentse kwesties en bottom-up initiatieven. Het gaat daarbij niet enkel over kennisdeling, maar ook over delen van infrastructuur zoals labo's. Bijvoorbeeld...
- Bij de evaluatie van zowel loopbaanmodellen en aanwervingen als onderzoeksprojecten wordt **maatschappelijke impact** even belangrijk als wetenschappelijke en economische impact. Dat betekent dat nieuwe criteria worden toegevoegd en andere geschrapt. Welke?

ONDERWIJS

Uit memorandum 2012

Ons toekomstbeeld voor **2030** wordt gevat in de omschrijving: **‘UGent, een lerende gemeenschap voor een duurzame toekomst’**. Op drie grote terreinen hopen we vernieuwing te zien: in de inhoud van het onderwijs, in de organisatie van het onderwijs en in de waardering voor onderwijs en onderwijsinspanningen voor duurzame ontwikkeling. Zo kan de UGent in Vlaanderen de referentie worden op vlak van de integratie van duurzame ontwikkeling in het onderwijs.

Aanpassingen nodig? Nieuwe klemtonen? Scherperstelling?

- Het toekomstbeeld in het memorandum van 2012 is te vaag geformuleerd. Wat betekent ‘vernieuwing’ in deze context? Niet eender welke innovatie lijkt hier wenselijk. Wat precies moet er veranderen aan de inhoud van het onderwijs in onze universiteit? Hoe ziet de organisatie van dat onderwijs er best uit? Hoe kan onderwijs beter gewaardeerd worden? Dit alles kan en moet **veel concreter** omschreven worden. Enkele aanzetten hiervoor kwamen in de discussie al naar boven (zie verder: input voor transitiepaden).
- Het toekomstbeeld mag ook **ambitieuzer** geformuleerd worden, zeker aangezien we in deze workshop werden uitgenodigd ook al vooruit te blikken naar 2050.
- In de **Duurzaamheidsvisie van de UGent** werd één en ander al iets concreter en behoorlijk ambitieus geformuleerd: *“De UGent wil via het onderwijs bijdragen aan een duurzamere samenleving en wil haar studenten voldoende vertrouwd maken met sociale, ecologische en economische duurzaamheidsproblemen en met mogelijke oplossingen. [...] Het integreren van duurzame ontwikkeling in het volledige onderwijsaanbod zal inhoudelijk en procesmatig moeten gebeuren. Op inhoudelijk vlak moet gestreefd worden naar onderwijs met een hoge maatschappelijke relevantie, verbonden met en geïnspireerd door de uitdagingen van vandaag en morgen.”* Dit **moet verder geconcretiseerd worden en vooral ook gekoppeld worden aan een transitiepad, d.w.z. aan concrete acties die het mogelijk maken om de ambitieuze doelen te realiseren**. Hoe pakken we dat aan, duurzaamheid integreren in het *volledige* UGent onderwijsaanbod? Willen we integratie in alle vakken in alle opleidingen? Of in 1 of meerdere vakken per opleiding? Een leerlijn duurzaamheid per opleiding? Een inleidend vak en/of integratievak per opleiding? Plichtvakken of keuzevakken? Wat betekent maatschappelijk relevant onderwijs precies en hoe organiseren we het? Stel, ik ben 18 jaar in 2050 en ik ga naar een universiteit in Gent die via haar onderwijs bijdraagt aan een duurzame samenleving en waar ik doorheen mijn studietraject vertrouwd gemaakt wordt met sociale, ecologische en economische duurzaamheidsproblemen en met mogelijke oplossingen: Hoe gebeurt dat? Hoe ziet die universiteit eruit qua organisatie? Bestaan er bv. nog faculteiten? Welke opleidingen vind ik er? Aan welke onderwijsactiviteiten kan ik er deelnemen? Wat komt aan bod in de lessen? ...

Aandachtspunten/spanningsvelden:

- **Academische vrijheid én verantwoordelijkheid** – Een sterkere integratie van duurzaamheid in de opleiding kan worden gestimuleerd via incentives (bv. middelen voor een innovatieproject, ondersteuning, aanmoedigen via ZAP-evaluatie) en/of verplicht via regelgeving (bv. verplicht verankeren in opleidingscompetenties, dwingende criteria in selectie van nieuw aan te werven docenten). Sommige deelnemers aan deze werkgroep zijn voorstander van stap voor stap voorzichtig vooruitgang boeken, anderen pleiten voor een ambitieuzere en meer dwingende aanpak. Is het misschien een en-en-verhaal? Aanmoedigen van vernieuwende initiatieven binnen een context van academische vrijheid van lesgevers maar ook als universiteit onze academische verantwoordelijkheid opnemen door aandacht voor duurzaamheidskwesties structureel in te bedden in de curricula en het onderwijsbeleid?
- **Streven naar evenwichten en complementariteit van verschillende benaderingen** – De huidige dominante manier van werken heeft een aantal voordelen (bv. doorgedreven specialisatie, excellentie nastreven, efficiëntie, enz.) die moeten worden gekoesterd. Ze botst echter ook op grenzen. Efficiënt georganiseerd onderwijs voor zeer grote groepen studenten maakt werken met interactieve onderwijsvormen en intensieve begeleiding van studenten bijvoorbeeld onmogelijk. De verkokerde structuur van gespecialiseerde faculteiten en vakgroepen maakt inter- en

transdisciplinair onderwijs moeilijk. Enz. Het is dus belangrijk om meer aandacht te schenken aan alternatieve benaderingen zonder daarbij het kind met het badwater weg te gooien. Interactieve werkvormen integreren betekent niet dat er voor doceren geen plaats meer is; aandacht voor het normatieve, waardengeladen karakter van duurzaamheidskwesties wil niet zeggen dat kennis irrelevant is; inter- en transdisciplinariteit wordt maar mogelijk als het gebaseerd is op ook doorgedreven disciplinaire kennis en specialisatie; enz.

- **Opleidingsspecifiek én inter-/transdisciplinair** – Duurzaamheidseducatie vraagt om een inter- en transdisciplinaire aanpak omdat de complexiteit van kwesties zoals klimaatverandering, armoede en ongelijkheid, duurzame huisvesting, voeding of mobiliteit de grenzen van wetenschappelijke disciplines overschrijdt. Anderzijds is ook een opleidingsspecifieke aanpak noodzakelijk: aandacht voor maatschappelijk verantwoord ondernemen in een opleiding handelswetenschappen, voor duurzame technologie in ingenieursopleidingen, voor duurzaam wonen en bouwen in de opleiding architectuur, enz. Maar zonder daarbij linken tussen, bijvoorbeeld, economie en ecologie, technologie en samenleving, huisvesting en sociale ongelijkheid uit het oog te verliezen. Een opleidingsspecifieke en transdisciplinaire aanpak kunnen volgens ons hand in hand gaan.
- **Een gedeelde verantwoordelijkheid** – Er gaan stemmen op voor het versterken van initiatieven zoals het universiteitsbreed keuzevak duurzaamheidsdenken. Het idee om meer van dat soort opleidingsonderdelen te voorzien voor grotere aantallen studenten en gegeven door 'gespecialiseerde' lesgevers (in duurzaamheid) klinkt voor sommigen aantrekkelijk. Anderen vinden het cruciaal dat de integratie van duurzaamheid in de curricula binnen elke opleiding zelf gebeurt. Een universiteitsbreed keuzevak werd van bij de start gezien als een eerste stap (plukken van laaghangend fruit) die echter onvoldoende is als we duurzaamheid systematisch en substantieel willen integreren in het volledige onderwijsaanbod. Dat laatste vraagt om een opleidingsspecifieke invulling (zie hoger). Interfacultaire samenwerking, liefst gekoppeld aan ondersteuning door 'specialisten' in duurzaamheid(educatie), is wel belangrijk om dit mogelijk te maken en inter-/transdisciplinariteit en kwaliteit te verzekeren.

In 2030 draagt de UGent via maatschappelijk relevant onderwijs bij aan een duurzamere samenleving. Aandacht voor duurzaamheidsvraagstukken is geïntegreerd in het volledige onderwijsaanbod zodat alle UGent-studenten worden uitgedaagd om complexe duurzaamheidsproblemen en mogelijke oplossingen te bestuderen en – als burger en professional – aan te pakken.

Dit betekent:

- Systematische, structurele en substantiële inhoudelijke integratie van duurzaamheid in het curriculum;
- meer ruimte voor actieve werkvormen en studentenparticipatie;
- een goed evenwicht tussen een opleidingsspecifieke en trans-disciplinaire benadering (multi-perspectivisme) via interfacultaire samenwerking;
- een sterkere waardering van onderwijs in het loopbaanmodel voor ZAP;
- een sterkere koppeling tussen duurzaamheidsonderzoek en onderwijs.

Uitbreiding van werkgroep

- Niet expliciet behandeld.
- Wel hoorden we tijdens deze workshop dat er in de schoot van studentenvereniging **UGent1010** een **werkgroep 'onderwijs'** van start ging. Studenten buigen er zich over de vraag hoe het onderwijs aan de UGent verduurzaamd kan worden. Na wat de weg te zijn kwijtgeraakt in dit zeer brede thema, focussen de studenten nu op het verkennen van best practices (bv. [CEMUS](#) in Uppsala, Zweden), het verkennen van geschikte onderwijsvormen, van de mogelijkheden voor interdisciplinaire onderwijsinitiatieven (bv. een masterproef buiten de eigen vakgroep), enz. Drijfveer van deze studenten is een bekommernis om niet opgeleid te worden tot loutere

vakidioten en om meer maatschappelijk relevant onderwijs. Deze UGent1010 werkgroep lijkt alvast een belangrijke partner om dit transitiepad verder vorm te geven.

Lock-ins

- **Het verder versterken van de dominantie van 'managerialism'**. Dit risico bestaat door bv. in een poging om onderwijsinspanningen meer te waarderen in de evaluatie van ZAP te focussen op meetbare en kwantificeerbare indicatoren die vervolgens leiden tot een doorgedreven competitieve logica zoals nu het geval is bij het evalueren van onderzoeksoutput. Een te enge focus op vooraf bepaalde competenties (zie hoger) is een ander voorbeeld.
- **Alternatieve verkokering**. Sommige universiteiten (bv. Leuphana) kozen voor thematische faculteiten (bv. faculteit duurzaamheid) in plaats van de traditionele, discipline-gebaseerde opdeling. Hoewel er iets te zeggen valt voor een focus op concrete problematieken (huisvesting, voeding, mobiliteit) en aandacht voor duurzaamheid daarbij, bestaat ook in een dergelijke organisatie van de universitaire structuur het gevaar dat men vervalt in hokjesdenken en een nieuw soort 'vakidioten' opleidt die dan bv. een heel uitgebreide, interdisciplinaire vorming krijgen over duurzame huisvesting maar dit probleem niet kunnen verbinden met het mobiliteits- of armoedevraagstuk. De voorkeur gaat naar inzetten op doorgedreven interfacultaire samenwerking eerder dan het creëren van nieuwe 'hokjes'.
- **Het opsluiten van duurzaamheidseducatie in een – weliswaar sterke – niche**. Pleidooien voor gespecialiseerde (keuze)vakken, specifieke masteropleidingen rond duurzaamheid, gegeven door gespecialiseerde lesgevers neemt druk weg om duurzaamheid in het volledige aanbod te integreren. Het wordt dan een keuze voor (bij voorbaat gemotiveerde) studenten en lesgevers terwijl het mainstream curriculum ongemoeid wordt gelaten. Dit is op lange termijn onverenigbaar met het integreren van duurzaamheid in het volledige onderwijsaanbod voor elke student.

Input voor de transitiepaden

- Systematische, structurele en substantiële inhoudelijke integratie van duurzaamheid in het curriculum;
- meer ruimte voor actieve werkvormen en studentenparticipatie;
- een goed evenwicht tussen een opleidings specifieke en trans-disciplinaire benadering (multi-perspectivisme) via interfacultaire samenwerking;
- een sterkere waardering van onderwijs in het loopbaanmodel voor ZAP;
- een sterkere koppeling tussen duurzaamheidsonderzoek en onderwijs.

Er is tussen 2014 en vandaag al heel wat gebeurd (groen). Daar waar een versnelling nodig is (oranje), worden stappen gezet om duurzaamheid verder in te bedden in het UGent onderwijs:

- meer opleidingsonderdelen met een duurzaamheidsfocus: bv. nieuw keuzevak 'duurzame chemie', nieuw interfacultair keuzevak 'duurzame steden', opstart van de [Stadsacademie](#) met focus op o.m. trans-disciplinaire samenwerking rond masterproeven over duurzaamheidskwesties in Gent...
- professionalisering van docenten op het vlak van duurzaamheidseducatie: bv. DOWA en CDO werken samen met Ecocampus en de vier andere Vlaamse universiteiten aan een online modulair vormingsaanbod voor docenten om duurzaamheid in hun vakken en opleidingen te integreren, in het kader van het centraal onderwijsinnovatieproject 'Duurzaamheid in het onderwijs van de UGent' wordt een lerend netwerk opgestart om UGent lesgevers te ondersteunen bij het integreren van duurzame ontwikkeling in hun onderwijsactiviteiten,...
- duurzame ontwikkelingsdoelen als leidraad voor onderwijs: bv. [Big Questions](#), [Making Tomorrow](#), [screening van opleidingen](#) op vlak van de integratie van de SDGs in hun curriculum,...

We zijn er echter nog lang niet. Er worden mooie initiatieven genomen, maar vaak gaat het om ad hoc events of keuzemogelijkheden die vooral in de smaak vallen bij studenten die reeds geïnteresseerd zijn

in duurzaamheid. 'Duurzame ontwikkeling inhoudelijk en procesmatig integreren in het volledige onderwijsaanbod' – de ambitie die de UGent in haar duurzaamheidsvisie vooropstelt – vraagt echter dat op termijn álle studenten geconfronteerd worden met de essentiële noties over het concept en het denken over duurzame ontwikkeling. In de opleiding van elke student zouden dus kennis en inzichten over duurzaamheidsproblemen en mogelijke oplossingen aan bod moeten komen. Naast algemene duurzaamheidsprincipes en -concepten, vraagt dit ook om een vakgebied-specifieke focus. Daarom is het van het grootste belang dat elke opleiding gestimuleerd en ondersteund wordt om voor zichzelf te bepalen op welke manier duurzame ontwikkeling het best kan worden ingebed in het curriculum.

We bespraken welke **bijkomende acties en initiatieven** nodig zijn om deze ambitieuze doelstelling te realiseren:

- **Elke UGent opleidingscommissie (OC) moet gestimuleerd en geresponsabiliseerd worden om werk te maken van een opleidingsspecifieke integratie van duurzaamheid in het curriculum.** Over een adequate aanpak van zo'n proces, kunnen lessen worden getrokken uit de voorbije en recent opgestarte nieuwe pilootprojecten in het kader van het centraal onderwijsinnovatieproject 'Duurzaamheid in het onderwijs van de UGent'. Belangrijke aandachtspunten zijn in elk geval dat duurzaamheidseducatie niet mag worden afgewenteld op een keuzevak maar als een coherente leerlijn substantieel (en dus niet als fait divers) moet worden ingebed in de opleiding, dat dit implicaties heeft voor zowel leerinhouden als werk- en evaluatievormen en dat trans-disciplinaire en interfacultaire samenwerking gestimuleerd moet worden als essentieel aspect van een multi-perspectivistische benadering van duurzaamheid in ons onderwijs. Over hoe de OC's best gestimuleerd en geresponsabiliseerd worden, werden verschillende ideeën geopperd: in elke OC één persoon aanstellen als verantwoordelijke voor de integratie van duurzaamheid in het curriculum, opleggen dat elke opleiding een leerlijn duurzaamheid moet uitwerken, enz. In elk geval mag dit niet te vrijblijvend worden aangepakt. Ook moet voldoende ondersteuning voorzien worden voor de OC's om hier werk van te maken.
- **De voortgang van de integratie van duurzaamheid in het volledige UGent-onderwijsaanbod moet worden gemonitord via de tweejaarlijkse bevraging van de studenten over de opleiding die ze op het punt staan te beëindigen.** De vragen die momenteel in deze enquête worden gebruikt, moeten geherformuleerd worden aangezien ze aanleiding geven tot een vertekend beeld. Aangezien het, mede door de begripsverwarring rond de term 'duurzaam', niet evident is om via enkele vragen in een enquête een betrouwbaar beeld te krijgen van de integratie van duurzaamheid in het curriculum moet deze kwantitatieve monitoring worden aangevuld met kwalitatieve methoden (bv. focusgroepen met studenten en/of OC's) om meer diepgaande, betrouwbare en vollediger resultaten te bekomen.
- **Het inrichten van inter-/trans-disciplinaire vakken met duurzaamheidsfocus moet worden gestimuleerd zodat het aandeel van dat soort vakken in de opleiding van elke UGent-student aanzienlijk toeneemt.** Het idee werd geopperd om aan elke masteropleiding op te leggen dat minstens 6 studiepunten aan dergelijke opleidingsonderdelen toebedeeld moeten worden. Eventueel kan dit worden gekoppeld aan een 'certificaat duurzame ontwikkeling' dat studenten kunnen behalen als ze een bepaalde omvang van dat soort vakken volgen en een duurzaamheidsgerelateerde masterproef schrijven. Interfacultaire samenwerking hierrond moet worden gefaciliteerd.
- **Lesgevers moeten worden gestimuleerd en ondersteund om duurzaamheidsvraagstukken adequaat in hun onderwijsactiviteiten te integreren.** Dit moet aan bod komen in de docententraining (gericht op bewustmaking, inzicht verwerven in belangrijke principes van duurzaamheidseducatie, inspireren – 'beginnersniveau') maar er is ook nood aan meer specifieke, diepgaandere professionaliseringsinitiatieven voor lesgevers die duurzaamheid op een doorgedreven manier in hun onderwijs willen integreren ('gevorderden-niveau'). Trans-disciplinariteit, de koppeling tussen onderzoek en onderwijs en actieve studentenparticipatie moet hierbij veel aandacht krijgen. De onderzoeksexpertise binnen het Internationaal Thematisch Netwerk SEDwise moet hierbij optimaal benut worden.

- **Er moeten kanalen ontwikkeld worden die studenten toelaten en aanmoedigen om een actieve rol te spelen in onderwijsinnovatie gericht op een sterkere en betere inbedding van duurzaamheid in UGent-opleidingen.** Veel studenten blijven vandaag op hun honger zitten op vlak van duurzaamheidseducatie aan de UGent, zowel wat betreft de inhoud van hun opleiding (“het mag best wel wat meer zijn”) als wat betreft didactische werk- en evaluatievormen (“het kan echt wel beter worden aangepakt”). Zij hebben ook ideeën over hoe dit beter zou kunnen, maar vinden vaak niet de weg om hun stem te laten horen. Omdat de bestaande kanalen zoals Transitie UGent onvoldoende bekend zijn, maar ook omdat het voor een student niet evident is om ‘als gelijken’ met docenten in dialoog te gaan, zelfs wanneer de docent daar zelf heel erg voor open staat. ‘Student-led education’ (zie bv. [CEMUS](#) in Uppsala, Zweden) kan daarop een antwoord bieden – en heeft bovendien heel wat te bieden op vlak van het implementeren van duurzaamheidseducatie met activerende, trans-disciplinaire werk- en evaluatievormen. Op korte termijn moeten experimenten hiermee aan de UGent worden gefaciliteerd en bestaande initiatieven en opportuniteiten in kaart gebracht. Hiervoor kan een werkgroep worden opgericht. Tegen 2020 zou het eerste ‘student-led’ UGent-vak met duurzaamheidsfocus een feit moeten zijn. Met de scope op 2030 lijkt een ‘student-led’ masterprogramma over duurzame ontwikkeling een mooie ambitie. Daarnaast kunnen ook studenten betrokken worden in het lerend netwerk voor lesgevers (zie hoger) en kan geëxperimenteerd worden met geschikte kanalen en methoden voor het betrekken van studenten bij de hervorming van vakken en opleidingen. Ook hier kan de expertise binnen het SEDwise-netwerk (bv. in [Uppsala Universitet](#)) benut worden.
- **Er moet werk gemaakt worden van een trans-disciplinaire masteropleiding Duurzame Ontwikkeling.** Alle hoger omschreven principes zoals multi-perspectivisme, trans-disciplinariteit, actieve studentenparticipatie,... worden hierin geïmplementeerd. Een belangrijk aandachtspunt is dat het inbedden van duurzaamheid in het UGent-onderwijsaanbod niet op zo’n masteropleiding mag worden afgewenteld. De ambitie is om elke student te bereiken. Dan moet duurzaamheid in elke opleiding worden ingebed en is deze master eerder en ‘kers op de taart’ voor studenten die zich hierin willen specialiseren.